

PRILOGA 2

SPECIFIKACIJA ZA ZAJAMČENO TRADICIONALNO POSEBNOST (ZTP)

1. IME

»Seneno meso«

2. RAZLOGI ZA ZAŠČITO

2.1. Gre za kmetijski pridelek ali živilo:

- ☒ katerega način proizvodnje, predelava ali sestava ustreza tradicionalni praksi za zadevni kmetijski pridelek ali živilo,
- ☐ ki je proizveden iz surovin ali sestavin, ki se tradicionalno uporabljajo.

Način pridelave senenega mesa travojedih živali je najstarejša oblika proizvodnje mesa, ki temelji na prvotnem načinu reje oz. vračanju na tradicionalno krmljenje. V preteklosti so se živali v času vegetacijske dobe pasle, pozimi pa krmile s senom. Pri reji živali se ni uporabljalo gensko spremenjene krme in živali.

V zimskem času so živali krmili s senom, ki so ga v poletnem času pripravili na travnikih. Nekatere travnike so pozno v jeseni tudi popasli. Edini način shranjevanja krme je bil v suhem stanju in ne v fermentiranem, kot so nekateri trenutni postopki konzerviranja krme.

2.2. Gre za ime, ki:

- ☐ se tradicionalno uporablja za označevanje specifičnega kmetijskega pridelka ali živila
- ☒ opredeljuje tradicionalne ali posebne lastnosti kmetijskega pridelka ali živila

Za seneno prirejo v preteklosti kot tudi danes, je ključna dobra krma – seno. To se suši na trajnih in njivskih travnikih, lahko pa se za doseganje boljše kvalitete ali zmanjšanje tveganja zaradi vremena dosušuje tudi na sušilnih napravah. Za kozolec bi lahko rekli, da je najstarejša sušilna naprava. Omenja jo že profesor Oskar Moser leta 1558 (Juvanec 2007, Kozolec, str. 24). Ena izmed pomembnih omemb kozolca s poudarkom na sušenju sena za prehranjevanje domačih živali je napisal Joseph Pseiner 1822 (Juvanec 2007, Kozolec, str. 26). Te navedbe potrjujejo uporabo sena kot tradicionalne krme in razširjenost tovrstne tehnologije v večjem delu Evrope.

3. OPIS

3.1 Opis kmetijskega pridelka ali živila, vključno z njegovimi glavnimi fizikalnimi, kemijskimi, mikrobiološkimi ali organoleptičnimi značilnostmi, ki dokazujejo posebne lastnosti kmetijskega pridelka ali živila

Seneno meso se od standardnega mesa razlikuje po posebnem proizvodnem postopku opredeljenem v tej specifikaciji.

Meso pašnih živali vsebuje pol manj maščob in ima znatno manj kalorij kot meso živali, ki jih krmijo s koruzo. Poleg tega ima meso pašnih živali več vitaminov E, A, D in beta-karotena. Meso ovac, ki so se pasle vsebuje dvakrat več luteina kot meso ovac vzrejenih s krmili. Meso živali, ki se pasejo je po kakovosti podobno mesu divjačine in vsebuje približno enako maščobe. Razmerje med omega-6 in omega-3 maščobnimi kislinami je mnogo ožje kot v mesu živali, ki so krmljene s koruzo.

Krave, ki se pasejo so bolj odporne proti boleznim in stresom. Ugoden vpliv te odpornosti lahko preide tudi na ljudi, ki uživajo mleko in meso teh živali.

Vse večjo nevarnost širjenja bakterije *Escherichia coli* povezujejo z naraščanjem njene odpornosti na kislo reakcijo, ki jo vzpodbujamo s pretirano uporabo koruze v prehrani prežvekovalcev. Ugotovili so, da že deset bakterij *E. coli* v gramu živila lahko povzroči krvavo drisko pri človeku, ki ima oslabiljen imunski sistem.

(vir: Jo Robinson. 2000. Why Grassfed Is Best!: The Surprising Benefits of Grassfed Meats, Eggs, and Dairy Products)

Seneno meso je tako kombinacija prednosti oz. posebnosti prireje senenega mleka in pašnega mesa, ki so dokazane pri senenem mleku in pašnem mesu.

3.2 Opis metode proizvodnje kmetijskega pridelka ali živila, po potrebi vključno z vrsto in značilnostmi uporabljenih surovin ali sestavin, in metode, po kateri je pripravljen

»Seneno meso« se proizvaja po tradicionalnih proizvodnih pogojih, zanj pa je značilna prepoved uporabe fermentirane krme (kot npr. silaža krmnih rastlin, silirano zrnje žit, okrogle bale v foliji...) ter uporaba živali in krmil, ki so v skladu z veljavno zakonodajo opredeljeni kot "gensko spremenjeni".

Kot seneno meso ali žive živali se lahko certificira travojede živali (govedo, drobnica, kopitarji).

Predpisi o proizvodnji senenega mesa

Pri pridelavi oz. reji živali ni dovoljeno krmljenje krme in krmil, ki je v skladu z veljavno zakonodajo opredeljena kot "gensko spremenjena".

Paša vseh živali za prirejo senenega mesa je obvezna in mora na letni ravni v času vegetacijske dobe trajati minimalno 120 dni. Če paša ni mogoča za vse živali, se zahteva po obvezni paši lahko opusti, vendar samo za molzne živali.

Pred zakolom je za živali dovoljena vhljevit.

Živali se na pašnih površinah lahko dokrmlije. Količina dokrmljene krme se všteva v letni preračun deleža suhe snovi iz voluminozne krme.

Delež suhe snovi iz voluminozne krme mora na letni ravni presegati 70 %. Preračun deleža suhe snovi iz voluminozne krme se preračuna na letni ravni za kmetijsko gospodarstvo.

Vse živali iste kategorije na kmetijskem gospodarstvu morajo biti rejene po pravilih »senenega mesa«.

a) v primeru, da druge živalske vrste ali kategorije živalske vrste niso rejene ali ne morejo biti rejene po pravilih za »seneno meso«, ker niso opredeljene v specifikaciji, je potrebno živali in krmo na gospodarstvu ustrezno ločiti in voditi evidence.

Prepoved skladiščenja in izdelovanja bal v foliji, silaže ter fermentirane krme velja za celotno kmetijsko gospodarstvo, in v primerih, ko niso vse živalske vrste ali kategorije živalske vrste na kmetijskem gospodarstvu rejene po pravilih za »seneno meso«.

b) v primeru, da ni celotna proizvodnja predelave »senenega mesa« vključena v postopek certificiranja, se mora zagotoviti ločen sprejem in skladiščenje certificiranih surovin. Proizvodnja živil iz »senenega mesa« mora biti v tem primeru lokacijsko ali časovno ločena, z vsemi ukrepi za preprečevanje mešanja ali zamenjave surovin.

c.) v kolikor se del predelave vrši preko podizvajalca, ki ni certificiran, je potrebna najava predelave na nadzorni organ. Zagotoviti je potrebno sledljivost certificirane živali ali surovine in po potrebi omogočiti nadzor nad izvajanjem dejavnosti. V primeru, da je obrat certificiran, nadzor in najava ni potrebna. Z vsemi podizvajalci je potrebno skleniti dogovor o izvajanju usluge.

Dovoljena krma

- Krmljenje sveže travniške krme.
- Krmljenje sena iz travniške krme in krmnih rastlin (npr. lucerna) in slame različnih poljščin (žitne slame, koruznica, sojina slama...).
- Kot dopolnilno krmo je živalim dovoljeno krmiti sveže križnice, koruzo, žita in korenovke kot so sveža ogrščica, svež oves, sveža koruza, krmna pesa.
- Krmljenje posušenih žit (koruza, ječmen, oves, tritikala, pšenica, rž...), suhih pesnih rezancev, suhih pivskih tropin, posušenih stranskih proizvodov industrije sladkorja in predelave žit, ter druge suhe krme v komercialno dostopni obliki (kot npr. otrobi, lucernini peleti...).
- V krmnih obrokih se lahko uporablja krmne stročnice (bob, grah, lupina...), oljnice (ogrščica, soja, sončnice...) in beljakovinske koncentrate (tropine in pogače oljnic npr. soje, ogrščice, sončnic, buč...).

Prepovedana krma

- Silaža iz krmnih rastlin kot tudi silirano zrnje žit in drugih krmil.
- Fermentirana krma katere koli vrste.
- Stranski proizvodi pivovarn, žganjarn, ostankov od stiskanja sokov ali vina (tropin) ter drugih ostankov živilske industrije, kot so na primer sveži ali silirani pesni rezanci, sveže ali silirane pivske tropine, sveže ali silirane sadne tropine...
- Krma in krmila, vključno s stranskimi proizvodi v namočenem stanju (namakanje).

- Krma živalskega porekla (mleko, sirotka, mesno – kostna moka itd,...), z izjemo materinega mleka do odstavitve. Dovoljeno je dokrmeljvanje mladih živali z mlečnim nadomestkom največ do starosti živali 90 dni za govedo, 45 dni za drobnico in 150 dni za kopitarje.
- Sečnina.

Voluminozna krma:

- suha voluminozna krma: seno, sušena lucerna, sušena detelja...
- zelena voluminozna krma: paša, trava, lucerna, detelje, ogrščica, žita, koruza, listje sladkorne pese...
- okopavine: krmna pesa, repa, koleraba, krmno korenje...
- slama (surova ali rezana).

Za krmo, ki ni opredeljena v tej specifikaciji velja Uredba o posamičnih krmilih sprejeta na nivoju EU.

V kolikor za posamezno krmo ni na razpolago dejanskega izmerjenega deleža suhe snovi v %, se za preračun suhe snovi v posamezni krmi upošteva naslednje vrednosti, ki so povzete po Gruber Tabelle zur Fütterung der Milchkühe, Zuchtrinder, Schafe, Ziegen, LfL, 39. izdaja, 2015 in Hozzank 2009. Za krmo, ki je dovoljena in ni definirana v preglednici, se uporabi vrednosti iz razpoložljive znanstvene literature.

Krma:	% suhe snovi
Seno, slama, lucerna	86
Suha melasa	77
Razne suhe detelje	89
Sveža zelena krma (trava, lucerna)	20
Zelena krma (ječmen, pšenica, oves, rž...)	20
Krmna pesa (sveža)	15
Bob, grah (suhi)	87
Različne pogače	88
Pivski kvas (suhi)	90
Pesni rezanci (suhi)	88
Povprečna mešana krmila	88
Žita (zrnje)	88

Za preračun potrebe po minimalno dnevno zaužiti krmi, za namen izračuna deleža suhe snovi iz voluminozne krme za kmetijsko gospodarstvo, se kot dnevno zaužita količina suhe snovi za posamezno živalsko vrsto in kategorijo upošteva vrednosti iz Preglednice 2.

Preglednica 2: Minimalna dnevna konzumacija (kg SS/dan) povzeta po avtorju Hozzank 2009

Živalska vrsta, starost oz. mlečnost	Telesna masa (kg)	Dnevno zaužita količina (kg SS/dan)
GOVEDO		
Teleta stara 5-6 mesecev	150	3-4
Mlado govedo za nadaljnjo rejo	200-300	4
	300-400	6
	400-500	8
	500-650	9
Mlado govedo za pitanje	200-300	7
	300-400	8,5
	400-500	10
	500-650	10,5
KRAVE (mlečnost)		
do 2000 kg/leto	650	11,4
do 4000 kg/leto	650	14,9
enakovredno dojljam		
do 6000 kg/leto	650	17,6
do 8000 kg/leto	650	19,7
>8000kg/leto	650	>20,6
KONJI		
lahko delo	500	7-9
srednje težko delo	500	8-9
težko delo	500	10
OVCE		
molznice	70	3
dojlje (1-2 jagenjčka)	70	1,8
MLADE OVCE	40-70	1,2
jagnjeta za pitanje	20-45	0,8-1,6
KOZE		
molznice	70	do največ 3,5
dojlje s kozlički	70	1,8

Proizvajalci senenega mesa, morajo voditi vse zahtevane evidence in dokazila v takšni obliki, da lahko certifikacijski organ kadarkoli ob nadzoru preveri vse zahteve iz te specifikacije.

Gnojenje

- Prepovedana je uporaba digestata in komposta iz komunalnih čistilnih naprav, kapacitete več kot 50 PE. PE (populacijski ekvivalent = enota za obremenjevanje voda, ki ustreza onesnaževanju, ki ga povzroča 1 odrasla oseba na dan)
- Površine, ki so bile gnojene z organskimi gnojili, so primerne za pašo po pretečenem 3 tedenskem obdobju od zadnjega gnojenja.

Kemične pomožne snovi

- Pršilna sredstva za leteči mrčes v hlevih za rejo živali je dovoljeno uporabiti samo pri odsotnosti živali.

Prepovedi pri prodaji živali

- Prepovedana je prodaja živih živali in označevanje mesa kot »seneno meso« pred pretekom preusmeritvenega obdobja.
- V primeru, ko se ob nadzoru kmetijskega gospodarstva ugotovi neskladnost, ki vpliva na status »senenega mesa« (krmljenje fermentirane krme...), je za živali potrebno ponovno upoštevati preusmeritveno obdobje.

Za živali, ki so ob vstopu kmetijskega gospodarstva v postopek certificiranja že na kmetijskem gospodarstvu ali se dokupijo kot necertificirane živali, ko je kmetijsko gospodarstvo že certificirano, je določeno preusmeritveno obdobje. Da lahko kmetijsko gospodarstvo označuje žive živali ali meso kot »seneno meso«, morajo biti živali rejene skladno z zahtevami standarda, najmanj zadnjih 6 mesecev pred zakolom, ali $\frac{2}{3}$ življenjske dobe.

Predelava

- Surovina za predelavo mora biti certificirana kot živa žival ali meso v skladu z specifikacijo.
- Pri predelavi mesa se smejo uporabiti samo dodatki, ki v skladu z veljavno zakonodajo niso opredeljeni kot »gensko spremenjenik«.
- V kolikor so mesni izdelki ali pripravki izdelani iz mesa živali, ki se lahko certificirajo po tej specifikaciji, mora biti njihovo meso 100% senene reje in mora predstavljati minimalno 60 % senenega mesa v končnem proizvodu. Uporaba necertificiranega mesa, ki ga je možno po tej specifikaciji certificirati, je nedovoljena.
- K mesnim izdelkom in mesnim pripravkom se lahko dodaja meso divjadi, če uplenjena divjad izvira iz območij, kjer ni dovoljena setev GS rastlin.

Kot »seneno meso« se lahko označuje sveže, ohlajeno, zmrznjeno in predelano meso certificiranih živali.

Besedna zveza »Seneno meso« ali »izdelano iz senenega mesa« se lahko na izdelku uporabi samo, če je proizvod v celoti izdelan iz senenega mesa (100% delež senenega mesa) ali če proizvod vsebuje vsaj 60 % senenega mesa. V tem primeru je dovoljena tudi uporaba pripadajoče označbe ZTP.

V kolikor je proizvod izdelan iz več vrst mesa, je pri sestavinah na deklaraciji proizvoda, potreben jasen sklic, katero meso je seneno in navedba deležev posameznega mesa v izdelku.

3.3 Opis ključnih elementov, ki opredeljujejo tradicionalne lastnosti kmetijskega pridelka ali živila

Za ohranjanje vrst rastlin in živali ter povečevanje pestrosti v naravi je pašno košni sistem najbolj učinkovit način rabe travinja. Vse te današnje razmere za kmetovanje in potrebe ljudi, je potrebno upoštevati pri razvoju sodobne rabe travinja. To je tista raba, ki bi ustrezala današnjim razmeram za kmetovanje in življenje.

Do leta 1827 je v slovenskem alpskem svetu prevladoval gozd. Druga najobsežnejša kategorija so bili s 27,5 % pašniki, kar kaže na značilnost takratnega kmetijstva oziroma pašne živinoreje. Travnikov je bilo 12,6 %, njiv 4,8 % in drugih kategorij za dobrih 9%. (Hladnik, Skvarča 2004). Leta 1929 je krmni kmetijski sistem prevladoval v zahodni polovici slovenskega alpskega sveta, vzhodno od Dežele je bil ta sistem že omiljen (večji delež žit in okopavin ter nekoliko manjši delež krmnih rastlin). Podobno je bilo tudi še leta 1960 (Vrišer 1998, str. 210; 2002, str. 44–45).

Od okrog 4440 kmetijskih gospodarstev v slovenskem alpskem svetu, kolikor jih je bilo zajetih v popisu kmetijstva leta 2000, jih je kar 88 % usmerjenih v živinorejo, bodisi v rejo pašne živine (59 %) bodisi v mešano živinorejo (29 %). (Popis kmetijskih gospodarstev 2000 – rezultati raziskovanj, str. 40).

Proizvodnja senenega mesa je najstarejša oblika proizvodnje mesa, saj je bil prvotni način reje travojedih živali (goveda, ovac, koz in kopitarjev) zasnovan na paši in krmljenju sena v zimskem času. Na kmetijah so govedo, ovce, koze in kopitarje pogosto pasli na gorskih pašnikih z razgibanim terenom in planinah, ki so bili zelo oddaljeni od kmetij.